

ИЗВЕШТАЈ ЗА ПРОЦЕНКА НА ВЛИЈАНИЕТО НА РЕГУЛАТИВАТА

Назив на министерство:	Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини
Назив на предлогот на закон:	Предлог Закон за енергетика
Одговорно лице и контакт информации:	Валентина Старделова и Елена Коцева - Јаковска Valentina.stardelova@energy.gov.mk Elena.koceva@energy.gov.mk
Вид на Извештај	предлог
Обврската за подготовка на предлогот на закон произлегува од:	-Годишната програма за работа на Владата на Република Северна Македонија -НПАА
Поврзаност со Директивите на ЕУ	Усогласување со дел од законодавниот пакет на Европската Унија за чиста енергија, односно со: 1. Директивата ЕУ 2019/944 за заедничките правила за внатрешниот пазар на електрична енергија 2. Регулаторната ЕУ 2019/943 за внатрешниот пазар на електрична енергија 3. Регулаторната ЕУ 2019/941 за подготвеност за справување со ризици во електроенергетскиот сектор 4. Регулаторна (ЕУ) 2017/1938 во однос на мерките за заштита на безбедноста при снабдувањето со гас и 5. Регулаторна (ЕУ) бр. 1227/2011 за интегритетот и транспарентноста на пазарите на големо за енергија 6. Регулаторната (ЕУ) бр. 2015/1222 ЗА воспоставување на упатство за распределба на капацитетите и управување со застојот.
Дали нацрт извештајот содржи информации согласно прописите кои се однесуваат на класифицираните информации	Не
Датум на објавување на нацрт Извештајот на ЕНЕР:	25.10.2024 годин
Датум на доставување на нацрт Извештајот до Министерството за администрација:	22.01.2025 година
Датум на добивање на мислењето од Министерството за администрација:	24.01.2025 година
Рок за доставување на предлогот на закон до Генералниот секретаријат	Март 2025 година

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини
REPUBLICA E MAqedonisë SE VERIUT
Ministria e Energjisë, Minerave dhe Burimeve Minerale
Бр.Нр 08-412/17
28.03.2025 год, viii
Скопје-Шкуп

1. Опис на состојбите во областа и дефинирање на проблемот

1.1 Опис на состојбите

Со Законот за енергетика („Службен весник на Република Македонија“ бр. 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) се изврши усогласување со т.н. Трет пакет директиви и регулативи за енергетика на Европската унија (ЕУ) од 2009 година. Република Северна Македонија е држава потписник на Договорот за основање на Енергетската заедница (договорна страна) со кој се преземени бројни обврски, меѓу другите и за усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, односно со правните акти кои Министерскиот Совет на Енергетската заедница ќе ги усвои.

Во ЕУ се донесоа нови директиви и регулативи во областа на енергетиката, односно т.н. Пакет за чиста енергија, за кои во моментот кога се носеше Законот за енергетика се уште не беа завршени роковите за нивно транспонирање во државите-членки на ЕУ. Во меѓувреме, Министерскиот Совет на Енергетската заедница донесе Одлука бр. 2021/13/МС-ЕнС од 30.11.2021 година и Одлука бр. 2022/03/МС-ЕнС од 15.12.2022 година, со кои ги обврза договорните страни на Енергетската заедница да го транспонираат Пакетот на Европската Унија за чиста енергија (прилагоден со одлуките на Министерскиот совет) во своите национални законодавства, најдоцна до 31.12.2023 година. Како дел од пакетот се и:

- Директивата ЕУ 2019/944 за заедничките правила за внатрешниот пазар на електрична енергија,
- Регулативата ЕУ 2019/943 за внатрешниот пазар на електрична енергија,
- Регулативата ЕУ 2019/941 за подготвеност за справување со ризици во електроенергетскиот сектор и
- Регулативата ЕУ 2019/942 за Агенцијата на ЕУ за соработка на енергетските регулатори.
- Регулатива (ЕУ) 2017/1938 во однос на мерките за заштита на безбедноста при снабдувањето со гас
- Регулатива (ЕУ) бр. 1227/2011 за интегритетот и транспарентноста на пазарите на големо за енергија и
- Регулативата (ЕУ) бр. 2015/1222 ЗА воспоставување на упатство за распределба на капацитетите и управување со застојот.

Покрај обврската за транспонирање на актуелното законодавство на ЕУ во областа на енергетиката, неопходноста од нови законски решенија произлегува и од досегашната примена на Законот за енергетика која укажа дека одредени законски решенија треба да се променат за да одговарат на новите потреби и развојни трендови во глобалниот и домашниот енергетски сектор.

- Во согласност со европската практика, нашиот пазарот на електрична енергија (оваа функција сега ја врши МЕМО) Европската комисија треба да го препознае како НЕМО во Северна Република Македонија. Новата ознака НЕМО е во согласност со Регулативите за САСМ. Со цел да се овозможи интеграција на нашиот пазар со европскиот пазар на електрична енергија, односно спојување на пазарот во 2023 година, беше потпишан Меморандум за разбирање помеѓу РЕЕ (PXs), ОПС (TSO) и НРТ (NRA) од земјите Северна Македонија, Албанија, Косово и Грција. Според Меморандумот за разбирање, спојувањето на пазарот ќе се спроведува на границите на Северна Македонија и Грција, Албанија и Грција и Албанија и Косово. Важно е да се спомене дека процесот на воспоставување, спојување на пазарот е да се дефинира конфигурација на Регионален Координативен центар (CCR) која мора да има одобрение од сите ОЕПС и одлука за негово воспоставување од Агенцијата на европски регулаторни тела - ACER. Од оперативен аспект, Операторот на електропреносниот систем на Северна Македонија (МЕПСО), во соработка со ENTSO-E, е во процес на дефинирање на CCR во регионот. Според првите процени, спојувањето на

пазарот ден однапред - SDAC на границата МК-ГР треба да се реализира до јануари 2026 година. Придобивките од ваквата пазарна интеграција се многубројни како за енергетските компании, така и за целата економија и се однесуваат на оптимално искористување на прекуграничните капацитети, обезбедување подобра ликвидност преку овозможување учество на многу поголем пазар од националниот, како и обезбедување транспарентни ценовни сигнали кои привлекуваат инвестиции. Без овој предлог Закон за енергетика ваква интеграција не би била можна. Спојувањето на пазарот е клучно и за декарбонизацијата и успешното спроведување на целите до 2030 година во Енергетската заедница и, на тој начин, ќе придонесе за гореспоменатата еколошка транзиција во непосредното соседство на Европската унија. Конечно, интегрирањето на Договорните страни во SDAC и SIDC на крајот ќе го поддржи создавањето на интегриран пазар со помош на синергии низ Европа и ќе обезбеди достапно и сигурно снабдување со енергија за крајните потрошувачи што ќе овозможи транзиција кон систем за чиста енергија.

1.2 Причини за проблемите кои се предмет на разгледување

Следните прашања и предизвици се појавија во досегашната примена на одредбите од Законот за енергетика и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон:

- Потребата од прогласување на енергетска кризна состојба во изминатиот период укажа дека ова прашање не е целосно законски разработено и не се во целост преземени и адаптирани на националните околности одредбите од ЕУ законодавството кои се однесуваат на сигурноста во снабдувањето во електроенергетскиот и гасниот сектор и подготвеноста за справување со ризици и управување со енергетска кризна состојба.
- Поврзано со претходното е и немањето основ Владата во одредени ситуации да интервенира во цените на снабдување со електрична енергија, како и да применува поширок спектар на финансиски и нефинансиски мерки заради заштита на ранливите потрошувачи на енергија.
- Долготрајната постапка за номинирање и избор на претседателот и членовите на Регулаторната комисија за енергетика и водни услуги во која се вклучуваа бројни органи и комисии, ги доведуваше под ризик навремениот избор на претседател и членови, како и независноста при нивниот избор.
- Во последните години интересот за изградба на нови објекти за производство на електрична енергија еноормно се зголеми што доведува до ситуација на непланско градење и на проблеми на инвеститорите при обезбедувањето приклучок на мрежа, продажбата на произведената електрична енергија и воопшто со балансирањето на електроенергетскиот систем, но и проблеми во други не-енергетски области (животна средина, земјоделство, урбанизам).
- Со последните измени на важечкиот Закон за енергетика за прв пат се регулираше енергетската дејност складирање на енергија, но се поголемиот интерес за инвестирање во складишта на енергија ја наметна потребата попрецизно да се регулираат прашањата кој, кога и како може да користи складиште.
- Не беа доволно разграничени видовите пазари на електрична енергија, како и надлежностите на операторите во однос на истите. Исто така, заради регионалниот тренд на спојување на пазарите, во кој е вклучена и Република Северна Македонија, се појави потреба од законски одредби со кои ќе регулираат воспоставувањето и оперирањето на споениот пазар.
- Недостигаат одредби со кои ќе се зајакнат правата на потрошувачите, односно ќе им се дадат повеќе можности од аспект на склучување повеќе договори за снабдување, договори за снабдување со динамична цена на електрична енергија и договори за агрегација, како и можноста да основаат и учествуваат во граѓански енергетски заедници, покрај постоечката можност да бидат потрошувачи-производители.

- Можноста за инсталирање и употреба на паметни мерни системи не беше уредена, што оневозможуваше нивно воведување, кое е од интерес и бенефит на потрошувачите.

2. Цели на предлог регулативата

- Во периодот до јуни 2026 година да се овозможи и олесни интеграцијата на националниот електроенергетскиот пазар со оние во регионот, а со тоа да се отпочне на спојување на регионалните пазари и создавање на паневропски пазар Дна електрична енергија
- До крајот на 2026 година, да се зголеми сигурноста во снабдувањето со електрична енергија за граѓаните и бизнисите на Северна Македонија. Имено, со . обезбедувањето сигурност во снабдувањето, подобар квалитет и транспарентност преку интеграција на пазарот на електрична енергија би имале корист и физички и правни лица, домаќинства и целата економија. Безбедноста на електроенергетскиот систем ќе се подобри со воведување на процесот на планирање и координација. Дополнително ќе се воспостави сеопфатен систем за оценка на сигурноста во снабдувањето, идентификација на кризни сценарија и донесување на планови за подготвеност за справување со ризици и управување со кризни состојби. Со законот се определуваат рокови во кои треба да бидат донесени подзаконските акти за да се овозможи навремено спроведување на одредбите
- За да се постигнат целите наведени погоре, неопходно е да се воспостави повисоко ниво на соработка со Агенција на Европската унија за соработка на регулаторите за енергетика по однос на сите прашања од интерес за енергетскиот сектор, а тоа значи при донесување на сите одлуки за спојување на пазарите и воспоставување на системот за сигурност во снабдувањето да се изврши консултација со соодветните тела на Европската Унија.
- Воведување на ефикасен и транспарентен приод, почнувајќи од 2026 година за планирање на изградбата на објекти за производство на електрична енергија и со тоа превенирање на ситуации во кои потенцијалните инвеститори се изложуваат на непотребни трошоци, односно да не ја реализираат започнатата инвестиција. Законот како новина предвидува донесување на годишен план за изградба на енергетски објекти. Законот ги определува и институциите кои ќе бидат надлежни за негово донесување и следење.
- Овозможување на повеќе модели како граѓаните да се вклучат во производството на електрична енергија, а со тоа и подобрување на сигурноста во снабдувањето преку воведување на граѓански енергетски заедници и активни потрошувачи, како и зголемување на правата на потрошувачите.
- Идентификување на можностите за заштита на ранливите потрошувачи во покриеност и соодветност, и спроведување на мерки насочени кон заштита на ранливите потрошувачи со воспоставена методологија за намалување на енергетската сиромаштија. До крајот на 2025 година се очекува да се отпочне со спроведување на мерки насочени кон заштита на ранливите потрошувачи врз основа на воспоставена методологија за мерење на нивоата на енергетска сиромаштија. Со методологијата ќе се дефинира кои се ранливи потрошувачи и аналогно ќе се планираат и димензионираат соодветни кои мерки за намалување на енергетската сиромаштија.

3. Можни решенија (опции)

3.1 Опис на решението „не прави ништо“

Република Северна Македонија има преземено обврски со ратификуваниот Договор за основање на Енергетската заедница постојано да го усогласува своето национално законодавство во областа на енергетиката со законодавството на Европската Унија, односно она кое Министерскиот Совет на Енергетската заедница ќе го адаптира за државите потписнички на Договорот. Министерскиот Совет на Енергетската заедница донесе Одлука бр. 2021/13/МС-ЕнС од 30.11.2021 година и Одлука бр. 2022/03/МС-ЕнС од 15.12.2022 година, со кои ги обврза договорните страни на Енергетската заедница да го транспонираат Пакетот на

Европската Унија за чиста енергија (прилагоден со одлуките на Министерскиот совет) во своите национални законодавства, најдоцна до 31.12.2023 година. Како дел од пакетот се и Директивата ЕУ 2019/944 за заедничките правила за внатрешниот пазар на електрична енергија, Регулативата ЕУ 2019/943 за внатрешниот пазар на електрична енергија, Регулативата ЕУ 2019/941 за подготвеност за справување со ризици во електроенергетскиот сектор и Регулативата ЕУ 2019/942 за Агенцијата на ЕУ за соработка на енергетските регулатори.

Ако не се изврши нивно транспонирање, Енергетската заедница ќе поведе спор против Република Северна Македонија. Воедно, Република Северна Македонија ќе заостанува во однос на државите-членки на ЕУ и договорните страни на Енергетската заедница во однос на имплементација на решенија кои овозможуваат постигнување на целите во енергетскиот сектор и пред сè задоволување на барањата на инвеститорите и потребите на потрошувачите.

Воедно, ако не биде донесена Методологија за мерење на енергетската сиромаштија ќе продолжи постојниот тренд на субвенционирање на домаќинствата приматели на социјална помош со надоместок за енергенси, наместо воведување на мерки за енергетска ефикасност во домаќинствата кои ќе ги подобрат условите за живот на овие домаќинства и ќе ги намалат сметките за потрошена енергија.

Ако не се допрецизираат и дополнат одредени решенија од важечкиот Закон за енергетика, ќе продолжи праксата на нивна несоодветна или недоволна примена, со што дел од целите на законот како што се сигурност во снабдувањето и зголемено учество на ОИЕ потешко или побавно ќе се постигнат.

3.2 Опис на можните решенија (опции) за решавање на проблемот

- Решението кое се предлага е донесување на нов Закон за енергетика со кој ќе се обезбеди: Усогласување со законодавниот Пакет на ЕУ за чиста енергија што може да се постигне само ако се транспонираат одредбите од регулативите и директивите на ЕУ во Законот за енергетика и ако во истиот се даде правен основ за поблиско уредување на прашањата со подзаконски акти. Целосното транспонирање на Пакетот за интеграција на електрична енергија подразбира целосно донесување и интегрирање на директивите и регулативите за пазарот на електрична енергија на ЕУ во националното законодавство, осигурувајќи дека националниот пазар на електрична енергија е усогласен со начелата и стандардите утврдени од ЕУ. Овој процес има за цел да ја поттикне пазарната конкуренција, да ја подобри оперативната ефикасност и да ја олесни интеграцијата со европскиот енергетски пазар.
- Интервенции во цени е новина која се состои во можноста Владата да може да донесе одлука со која го задолжува универзалниот снабдувач да ги снабдува домаќинствата кои спаѓаат во категоријата на ранливи потрошувачи, и одлука со која ги задолжува универзалниот снабдувач или друг снабдувач да ги снабдуваат домаќинствата кои не спаѓаат во категоријата на ранливи потрошувачи и малите потрошувачите коишто спаѓаат во категоријата на микро трговци, по цени кои се пониски од цените определени со примена на правилата за утврдување на цени.
- Законот ги определува потрошувачите кои припаѓаат на категоријата ранливи потрошувачи, финансиските мерки и нефинансиските мерки за нивна заштита, како и носењето на годишна Програма за заштита на ранливи потрошувачи на енергија. Дополнително, наместо субвенционирање на сите потрошувачи, за субвенции треба да се таргетираат ранливите потрошувачи, со што ќе се намали буџетскиот товар.
- Со законот се укинува 5-годишната Програма за имплементација на Стратегијата, бидејќи нејзината содржина во голема мера се поклопуваше со Планот за енергија и клима.
- Додадени се одредби за проценка на соодветноста на ресурсите и тоа за национална проценка на соодветност на ресурсите која ја врши операторот на електропреносниот систем (ОЕПС) заради надолжување на европската проценка на соодветноста на ресурсите изготвена од ENTSO-E, додека РКЕ донесува план за спроведување на мерки за отстранување на идентификуваните недостатоци при проценката.

- Операторот на електропреносниот систем поставува критериум за доверливост кој го прикажува потребното ниво на сигурноста во снабдувањето со електрична енергија во Република Северна Македонија и по потреба во зоните на прекугранично наддавање.
- Детално се разработени начелата за механизмот за обезбедување на моќност, начелата на создавање на механизмот за обезбедување на моќност и правилата за прекугранично учество во механизмот за обезбедување на моќност.
- Законот го определува Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини како надлежен орган за подготвеност за справување со ризици во електроенергетскиот сектор, при што ги утврдува и неговите задачи и одговорности.
- Се предвидува суштинска промена кај овластувањата за изградба на електроенергетски објекти, односно основа за изградба да биде годишниот план кој го носи Владата, на предлог на Министерството. Законот предвидува целосно нова постапка за изградба на нови електроенергетски објекти, со која ќе се воведо начин на координирана изградба на нови електроенергетски објекти.
- Доразработени се одредбите за складирање на енергија како енергетска дејност, односно попрецизно се регулираат прашањата кој, кога и како може да користи складиште и во кои случаи треба да обезбеди лиценца за складирање на енергија.
- Правата и должностите на Операторот на електропреносниот систем се проширени во доменот на управување со капацитетот на интерконекциите и загушувањата, прекуграничната соработка со операторите на системите и со регионалните центри за координација, интеграција на пазарите, размена на податоци и интероперабилност, безбедноста на системот и управувањето со ризици, економичноста во работењето и развојот на системот.
- Ставени се одредби за управување со загушувањата во Зоната на наддавање, се уредува и ревидирањето на конфигурацијата на Зоната во соработка со операторите од Регионот и Регионалниот координативен центар, третманот на системските загушувања, како и начинот на управување со системските загушувања во Зоната на наддавање.
- Од аспект на меѓународната соработка, одредбите ги утврдуваат регионите на соработка, односно регионот на координирана пресметка на капацитети и регионот на координирано управување со електропреносните системи. Исто така, се уредува обврската за координирана пресметка на преносните капацитети на границите на Зоната на наддавање преку заедничкиот механизам воспоставен во регионот на координирана пресметка на капацитети и имплементиран од RCC.
- Пазарот на балансирање е ставен како посебен пазар со одредби за неговото функционирање, а додадени се и долгорочните пазари како нов вид на пазар.
- Додадени се нови обврски на операторот на дистрибутивниот систем како што се овозможување управување преку потрошувачката, пристап на корисниците до пазарите на енергија, учество во изработка на просторните планови во надлежност на општините, итн.
- Со одредбите за интеграција на електромобилноста во електричната мрежа се овозможува интеграција на полначи за електрични возила на електродистрибутивниот систем, кој може да го прави тоа и на кој начин.
- Ставена се нови можности за потрошувачите и тоа:
 - o Можност за склучување на повеќе од еден договор за снабдување со електрична енергија во исто време, под услов да има посебни приклучни точки и мерни уреди.
 - o Можност за склучување договор за снабдување со динамична цена на електрична енергија и
 - o Можност за склучување договор за агрегација.
- Потрошувачите ќе станат активни преку овозможување да произведуваат, складираат и продаваат електрична енергија, односно да учествуваат на пазарот на електрична енергија директно или преку агрегатор, како и да учествуваат во механизмите за обезбедување флексибилност на системот и шеми за енергетска ефикасност.
- Воведена е граѓанска енергетска заедница како правно лице регистрирано во регистарот на други правни лица во Република Северна Македонија во кое на доброволна основа се здружуваат крајни потрошувачи и активни потрошувачи од категоријата домаќинства или мали потрошувачи и нивни агрегатори, како и производители на електрична енергија, при што може да врши: производство, снабдување, агрегација, складирање, услуги за енергетска

ефикасност, вклучително и управување преку побарувачката, како и услуги за полнење на електрични возила.

- Воведен е системот на паметни мерни системи, односно условите и начинот на кој треба да бидат воведени.
- Една од можностите како новина која се очекуваше да се уреди со овој Предлог закон за енергетика беше потребата од преоценување дали Регулаторната комисија за енергетика, во иднина треба да ги утврдува највисоките малопродажни цени на нафтените деривати односно доставено беше мислење истите да се утврдуваат слободно на пазарот со нафта и нафтени деривати од страна на трговците на големо со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт. Врз основа на дневните берзанските цени на нафтените продукти и движењето на курсот на УСД доларот во однос на денарот, од март 2022 година, Регулаторната комисија за енергетика, на дневно ниво утврдува дали се создадени услови за донесување на Одлука за цени на нафтени деривати. Со оваа интензивност на следење на цените на нафтените деривати, се доближуваме на реалните дејствија кои ги вршат трговците на пазарот со нафта и нафтени деривати, односно Регулаторната комисија за енергетика го отсликува начинот на функционирање на пазарот на набавка и продажба на нафтените производи во нашата земја и странство од страна на трговците на големо со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт.

Основата на барањето за овој предлог според подносителите е неопходноста за предложената либерализација и континуитетот од страна на трговците со нафта и нафтени деривати, во остварување на либерализацијата на пазарот со нафта и нафтени деривати со кој директна корист примарно ќе имаат потрошувачите, а не помалку и државата, па потоа трговците со нафтени деривати и стопанството.

Ова барање само по себе би довело до можност доколку се отвори пазарот со нафта и цените слободно се формираат, да има голема веројатност маржите кои ги утврдува Регулаторната Комисија за енергетика, трговците да ги променат и да ги зголемат, во динамика и временска рамка која не би можеле да ја определиме во оваа фаза како новоформирано министерство. Оваа состојба не е неочекувана имајќи ги во предвид искуствата од соседството, но никако не може да се потврди дека со сигурност би се случила. Заради внимателност и заштита на потрошувачите може да се претпостави дека ваквото зголемување би имало единствено за цел зголемување на приходите на трговците и формирање на цени слични во државите од соседството, кои се повисоки од моменталните утврдени кај нас и истите би се одразиле директно негативно врз потрошувачите. Иако динамиката во промена на цените би била иста како и динамиката на промени кои ги прави Регулаторна комисија за енергетика сепак малопродажните цени би биле повисоки, поради зголемената маржа и др. трошоци. Доколку би се вовело слободно формирање на цените треба будно да се набљудува пазарот од страна на Комисијата за заштита на конкуренција, која мора да е вклучена во изнаоѓањето на вистинскиот модел, кој ќе ја елиминира појавата на монополистички делувања на одредени субјекти на пазарот и нереално ќе ги формира цените од страна на трговците. Со сериозна анализа и избор на заеднички модел кој би ги задоволил и трговците и потрошувачите, Министерството може да воведи либерализацијата на пазарот во иднина, која би се спроведувала етапно, односно за почеток Регулаторната Комисија за енергетика би ги утврдувала цените само на базичните (основните) нафтени деривати, додека на адитивираниите горива и сите што се суприм горива цените да ги утврдуваат самите трговци. Исто така за почеток како модел може да се применуваат и други модели за кои мора да постои добра анализа а би значеле слободно формирање на цените од страна на трговците за сите нафтен деривати на бензинските станици кои се лоцирани на автопатишта, но сепак ова е еден од можните основи за нееднаква положба на сите трговци, која како модел не ги изедначува трговците од ова категорија. За да се воведат овие мерки на етапна либерализација, потребно е да се воспостави добра контрола од страна на надлежните институции, инспекции (пазарна инспекција, УЈП и др.), со која нема да се злоупотребуваат поволностите кои им се даваат на трговците и истовремено ќе бидат задолжени преку државни механизми да ги почитуваат наметнатите услови од државата со кои ќе бидат заштитени потрошувачите. Во однос на овие барања потребно е да се најде заедничко решение на ниво на држава со трговците, потрошувачите и надлежните институции, со кое би се задоволиле

повеќестраните барања и потреби и истото соодветно да се предложи во некоја од следните измени на Законот за енергетика преку соодветен модел.

Имајќи предвид дека во многу други држави во регионот не постои еден сеопфатен закон за енергетика, туку материјата за обвонливи извори на енергија е издвоена во посебен закон, а во некои случаи и секој енергетски пазар е уреден со посебен закон, како и фактот дека сами по себе обвонливите извори на енергија претставуваат сеопфатна и засебна целина, се пристапи кон донесување на Закон за енергетика во кој нема да бидат содржани одредби за обвонливи извори на енергија, кои пак ќе бидат дел од посебен Закон за обвонливи извори на енергија. Но, поради тесната поврзаност, овие два закони се изработени и предложени за донесување истовремено.

4. Проценка на влијанијата на регулативата

Можни позитивни и негативни влијанија од секоја од опциите:

4.1 Економски влијанија

Доколку остане моменталното решение и постојниот закон, Северна Македонија ризикува правни последици, губење на инвестициска доверба и зголемени трошоци за потрошувачите.

Економските ефекти од новиот Закон за енергетика ќе се манифестираат преку зголемена конкурентност на пазарот, привлекување инвестиции, намалување на трошоците за балансирање и поттикнување на одржливи енергетски решенија. Интеграцијата со европскиот енергетски пазар ќе создаде стабилна и транспарентна деловна средина, што ќе има директни позитивни последици врз економијата, бизнисите и потрошувачите.

Предлог Законот за енергетика е појдовна основа за продолжувањето на спроведувањето на пакетот за интеграција на електрична енергија, во согласност со барањата на Енергетската заедница, вклучува почитување на дефинираниот временски рок за донесување, осигурување цврста регулаторна усогласеност, подобрување на пазарната транспарентност и овозможување ефикасна прекугранична трговија со електрична енергија. Продолжувањето на спроведувањето на пакетот за интеграција на електрична енергија од Операторот на преносниот систем (ОПС) и номинираните оператори на пазарот на електрична енергија (МЕМО) вклучува нивно активно учество во спојувањето на пазарот ден однапред со европскиот пазар. Овој процес осигурува синхронизација на тргувањето со електрична енергија и пазарните операции, зголемувајќи ја ефикасноста и конкурентноста на пазарот на електрична енергија.

Создавање соодветни пазарни услови во одредени аспекти на пазарот на електрична енергија е клучно за привлекување нови заинтересирани страни да управуваат со нивните инвестиции. Промовирањето на тргувањето со електрична енергија на пазарот ден однапред и во тековниот ден е клучно за зголемување на инвестициите од обвонливи извори на енергија (ОИЕ) и намалување на трошоците за балансирање на учесниците на пазарот. Така, ќе се овозможи зголемено учество на ОИЕ во електроенергетскиот сектор (без стимулации), а тоа истовремено ќе доведе до намалување на емисиите на стакленички гасови.

4.2 Фискални влијанија

Фискалните влијанија се наведени во образецот за проценка на влијанието на регулативата. Тие се однесуваат на Плати, Стоки и услуги и Трансфери извадок од образецот подолу,

1. Фискални импликации: Implikime fiskale:	(илјади денари) / (mijëra denarë)			
	Тековна год. Viti i vijues	Вторagod. Viti i dytë	Третagod. Viti i tretë	Четвртagod. Viti i katër
А. Вкупни трошоци за предлогот / Shpenzimet e përgjithshme për propozimin				
Плати / Rrogat	7.560	3.360	4.500	3.300
Стоки и услуги / Mallrat dhe shërbimet	31.100	1.900.000	50.900	50.900
Капитал / Kapitali				

Трансфери / Transfer Вкупно / Gjithsej	87.000	148.000	178.000	214.000
В. Одобрени средства за предлогот / Mjetet e miratuara për propozimin				
Плати / Rrogat	7.560			
Стоки и услуги / Mallrat dhe shërbimet	1.100			
Капитал / Kapitali				
Трансфери / Transfere	87.000			
Вкупно / Gjithsej				
С. Промена (разлика) од одобрените средства (В-А) / Ndryshimi (diferenca) nga mjetet e miratuara (В-А)				
Плати / Rrogat	0	- 3.360	-4.500	- 3.300
Стоки и услуги / Mallrat dhe shërbimet	-30.000	- 1.900.000	-50.900	- 50.900
Капитал / Kapitali				
Трансфери / Transfere	0	-148.000	-178.000	- 214.000
Вкупно / Gjithsej				
Д. Распожливии средства од прелевање (од други активности или програми во органот) / Mjete në dispozicion nga të hyrat (nga aktivitetet tjera ose programet në organ)				
Плати / Rrogat				
Стоки и услуги / Mallrat dhe shërbimet				
Капитал / Kapitali				
Трансфери / Transfere				
Вкупно / Gjithsej				
Е. Нето импликациии на средствата на органот (С-Д) / Implikimet neto të mjeteve të organit (С-Д)				
Плати / Rrogat	0	3.360	4.500	3.300
Стоки и услуги / Mallrat dhe shërbimet	0	900	900	900
Капитал / Kapitali				
Трансфери / Transfere	0	148.000	178.000	214.000
Вкупно / Gjithsej				
Ф. Зголемување / намалување на приходите / Zmadhimi / zvogëlimi i të hyrave				
Г. Дополнителни извори на финансирање или споделување на трошоците Burime shtesë të financimit ose ndarja e shpenzimeve Извор: / Burimi: _____				
11. Нето зголемување / намалување на бројот на вработени во врска со предлогот: / Zmadhimi / zvogëlimi neto i numrit të të punësuarve në lidhje me propozimin	12	4	5	4

4.3 Социјални влијанија

Предлог Законот за енергетика може да има и социјални влијанија во однос на корисниците на социјалната помош. Имено врз основа на донесена Методологија за мерење на енергетската сиромаштија се очекува да бидат преземени натамошни чекори со кои ќе се поттикне енергетската ефикасност во домаќинствата кај приматели на социјална помош. За целите на оваа реформа се очекува од Европската Унија да бидат обезбедени 6,422,435.55 €.

4.4 Влијанија врз животната средина

Предлог Законот за енергетика нема да има негативни влијанија врз животната средина, подетално опишано во точка 4.2 погоре.

4.5 Административни влијанија и трошоци –

а) трошоци за спроведување

За реформите на пазарот на електрична енергија кои ќе бидат спроведени по донесување на законот ќе се обезбедат средства во вкупен износ од 47,097,860.67 € од Планот за раст на Европската Унија, најдоцна до декември 2027 година. Овие средства се доделени на РСМ со аналитичка алатка која ја користеше ЕУ.

б) трошоци за почитување на регулативата

Надлежните институции за спроведување на законот од свои средства треба да ги имплементираат надлежностите утврдени со законот, што ќе значи подобар пристап и подобри услови за снабдување со енергија за потрошувачите.

5. Консултации

5.1 Засегнати страни и начин на вклучување

Во изработката на предлог законот беа вклучени домашни експерти ангажирани преку Проектот „Поврзани за развој“ финансиран од УСАИД и имплементиран од РТИ како главен изведувач и АЦТ! ДОО Скопје како подизведувач.

До крајот на 2023 година Министерството за економија, како надлежно министерство во областа на енергетиката, интензивно работеше на изработка на новиот Закон за енергетика и Закон за обновливи извори на енергија. Двата закони беа изготвени, објавени за јавна консултација на 18 декември 2023 година, по што беа доставени до Секретаријатот на Енергетската заедница на мислење. Јавната консултација се одржа на 10 јануари 2024 година со околу 70 учесници од различни засегнати страни. Во текот на јануари и февруари 2024 година беше изготвен вториот нацрт, кој ги зема ги предвид коментарите од јавната консултација и Секретаријатот на енергетската заедница. На 12 март 2024 година Владата ги усвои двата закони со заклучок дека треба да се усогласат со Секретаријатот за законодавство. Со оглед на тоа што на 14 февруари 2024 година беше донесена одлука за распишување парламентарни избори во Република Северна Македонија на 8 мај 2024 година, во средината на април, согласно изборната регулатива, Собранието престана со работа, а со тоа и Законот за енергетика не беше донесен во предвидениот рок.

Со изборот на нова Влада, во јуни 2024 година беше донесена измена на Закон за организација и работа на органите на државната управа, со која се формираше ново Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини, како надлежно министерство во областа на енергетиката. Новоформираното министерство го продолжи процесот на изработка и донесување на Законот за енергетика и Законот за обновливи извори на енергија.

Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини формираше работна група од повеќе засегнати страни: Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги, Операторот на електропреносниот систем МЕПСО, Операторот на пазарот на електрична енергија МЕМО, Операторот на преносниот систем за гас НОМАГАС, Операторот на електродистрибутивниот систем ЕВН Електродистрибуција, Стопанската комора на Република Северна Македонија, МАРЕС (Македонска асоцијација на производители од обновливи извори на енергија), како и вработените во Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини, секој за својата надлежност која произлегува од овој Закон. Членовите на работната група одржаа 12 состаноци и доставија коментари по однос на предлог текстот. По одржаните состаноци, работната група одржа консултативен состанок со експертите ангажирани преку Проектот „Поврзани за развој“, со цел расчистување на одредени дилеми од текстот. Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини во помала работна група и во консултација и со други експерти, ги разгледа сите коментари од работната група и соодветно ги вгради во текстот. На овој начин и со Консултантска помош обезбедена од Европска банка за обнова и развој EBRD за Capacity building support for just energy transition – Legal expert, supported by

Climate Investment Fund се изработи финален текст на нацрт Законот за енергетика кој беше поставен на Единствениот национален електронски регистар на прописи на Република Северна Македонија за јавна консултација.

Предлог законот повторно беше споделен и со Секретаријатот на Енергетската заедница и добиените забелешки и предлози, особено од аспект на усогласеноста на предложениот текст со Пакетот на ЕУ за чиста енергија, се соодветно вградени.

Со отпочнување на консултативниот процес, се вклучи и засегнатата јавност – бизнис заедницата, невладините организации, научните установи итн.

Во однос на предложените коментари на ЕНЕР и доставените писмени коментари од сите разгледани, најголем дел се прифатени односно повеќе од 70% се интегрирани во текстот на законот, а делот кој не е прифатлив се однесува на усогласување со адаптираните верзии од Енергетска заедница на дефиниции и одредби, како и на постојните формулации кои се користат од операторите на соодветните системи, голем дел од коментарите се однесуваа на уредување на даночни олеснувања кои согласно мислењата од Министерство за финансии не треба да се предмет на уредување на овој закон, во однос на националната енергетска политика како национално прашање дел од коментарите се прифатени, дел изменети, а дел не се вклопуваат во предложениот концепт со кој се поставува ефикасен и транспарентен механизам во спроведување на годишните планови за изградба на нови објекти, понатаму дел од коментарите беа за бришење на дефиниции кои не се опфатени во законот, но за истите по препорака односно коментар на Енергетска заедница се процени дека е пожелно да се дел од законот, заради обврските кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори, во однос на барањата за статус на административна независност и различен модел на избор на Регулаторна Комисија за енергетика и либерализација на пазар на нафта ќе се земат во предвид барањата при следна измена на законот со изнаоѓање на соодветно решение, а постојат и дел од коментарите кои се со видоизменет текст или се делумно прифатени.

5.2 Преглед на добиените и вградените мислења

Прегледот на добиените и вградените мислења е даден во прилог на овој Извештај.

5.3 Мислењата кои не биле земени предвид и зошто

Разгледани а не се земи во предвид се предлози за дефиниции, уредување на даночни олеснувања кои согласно мислењата од Министерство за финансии не треба да се предмет на уредување на овој закон, во однос на различниот пристап кон предвидената национална енергетска политика, административна независност и различен модел на избор на Регулаторна Комисија за енергетика и либерализација на пазар на нафта, за кои е потребен дополнителен модел за кој би имало соодветна измена на законот преку прифатливо законско решение.

6. Заклучоци и препорачано решение

6.1 Споредбен преглед на позитивните и негативните влијанија на можните решенија (опции)

Доколку остане опцијата „не прави ништо“, односно не се допрецизираат и дополнат одредени решенија од важечкиот Закон за енергетика, ќе продолжи праксата на нивна несоодветна или недоволна примена, нема да се обезбеди задоволување на барањата на инвеститорите и потребите на потрошувачите.

Со донесување на нов закон ќе се обезбеди целосното транспонирање на Пакетот за интеграција на електрична енергија и ќе осигура дека националниот пазар на електрична енергија е усогласен со начелата и стандардите утврдени од ЕУ а со тоа ќе се поттикне пазарната конкуренција, ќе се подобри оперативната ефикасност и ќе се олесни интеграцијата со европскиот енергетски пазар.

6.2 Ризици во спроведувањето и примената на секое од можните решенија (опции).

Доколку остане опцијата „не прави ништо“, Енергетската заедница ќе поведе спор против Република Северна Македонија.

Со донесување на новиот закон во кој се предвидува потребата за справување со ризици во електроенергетскиот сектор, постои ризик за недоволни капацитети во рамки на Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини како надлежен орган. Доколку не се обезбедат или намалат средствата од ЕУ се доведува во ризик спроведувањето на реформите на пазарот на електрична енергија како и енергетската ефикасност во домаќинствата кај приматели на социјална помош.

6.3 Препорачано решение со образложение

Се препорачува донесување на нов Закон за енергетика кој ќе обезбеди целосно усогласување на националниот пазар на електрична енергија со европските регулативи, начела и стандарди. Овој закон ќе поттикне пазарна конкуренција преку создавање фер и транспарентни услови за сите учесници на пазарот, ќе ја зголеми оперативната ефикасност преку модернизација на енергетската инфраструктура и оптимизација на процесите и ќе ја олесни интеграцијата со европскиот енергетски пазар, овозможувајќи стабилно снабдување, подобар квалитет на услугите и економски придобивки за граѓаните и бизнисите.

7. Спроведување на препорачаното решение

7.1 Потреба од менување на закони и подзаконска регулатива во областа или други сродни области

Со оглед дека ОИЕ претставуваат сеопфатна и засебна целина, во новиот Закон за енергетика нема да бидат содржани овие одредби. Оттука ОИЕ ќе бидат уредени со посебен Закон за обновливи извори на енергија. Поради тесната поврзаност, овие два закони се изработени и предложени за донесување истовремено.

7.2 Потребни подзаконски акти и рок за нивно донесување

- 1) Правилници и методологии за формирање на цени и тарифи за регулирани енергетски дејности,
- 2) Правилник и методологија за утврдување и одобрување, како и надоместување и распределба на трошоците на операторот на електропреносниот систем и операторот на организираниот пазар на електрична енергија настанати за потребите на функционирање на организираниот пазар на електрична енергија во текот на денот и ден однапред;
- 3) Правилник и методологија за формирање на највисоките малопродажни цени на одделни нафтени деривати и горивата за транспорт,
- 4) Правилник за лиценци,
- 5) Правилник за начинот и постапката за следење на функционирањето на пазарите на енергија,
- 6) Правилник за надзор,
- 7) Правилник за сертификација на оператор на електропреносен систем и оператор на систем за пренос на природен гас,
- 8) Правилник за доделување на статус на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија, затворен систем за дистрибуција на природен гас и комбиниран оператор за пренос и дистрибуција на природен гас,
- 9) Правила за сајбер безбедност на објектите за производство и системите за пренос и дистрибуција на енергија,
- 10) Тарифни системи за пренос и дистрибуција на енергија на електрична енергија, природен гас и топлинска енергија,
- 11) Тарифни системи за услугите што ги обезбедуваат операторите на пазарите на енергија,
- 12) Тарифни системи за продажба на електрична енергија од универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај,

- 13) Правила за постапување по приговори и разрешување на спорови,
- 14) Правила за определување на надоместокот на штетата што им е причинета на производителите и потрошувачите приклучени на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија,
- 15) Правила за набавка на електрична енергија за универзалниот снабдувач,
- 16) Правила за снабдување со електрична енергија,
- 17) Правила за снабдување со природен гас,
- 18) Правила за снабдување со топлинска енергија,
- 19) Правила за постапка, услови, критериуми и методологија за оценка на инвестициите и ризиците во РЕСИ и РМІ и за објавување на индикаторите и соодветните референтни вредности за споредба на инвестициските трошоци,
- 20) Правила за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос на електрична енергија,
- 21) Правила за набавки на електрична енергија и гас за покривање на загубите во системите за пренос и дистрибуција
- 22) Правилник за енергетски биланси и енергетска статистика
- 23) Правилник за начинот и постапката за изработка и формата и содржината на годишниот план
- 24) Правила за учество на пазар на електрична енергија на големо и пазар на билатерални договори
- 25) Уредба за потребните технички, кадровски и финансиски услови што треба да ги исполни номинираниот оператор на организиран пазар
- 26) Правилник за начинот на пресметка на оперативните резерви од нафтени деривати и горива за транспорт
- 27) Правилник за условите за евидентирање на количините и потребниот капацитет на објектите за складирање на сурова нафта и нафтени деривати, биогорива или горива за транспорт
- 28) Правилник за испит за ракувачи на енергетски уреди и постројки
- 29) Уредба за заштита на ранливи потрошувачи на енергија
- 30) Правилник за енергетски биланс
- 31) Правилник за контрола на квалитет на електрична енергија
- 32) Правила за пазар на балансна енергија и обврски на операторот на електропреносниот систем
- 33) Мрежни правила за пренос на електрична енергија
- 34) Правила за пазар на гас
- 35) Мрежни правила за пренос на гас
- 36) Правила за доделување на прекугранични преносни капацитети
- 37) Мрежни правила за дистрибуција
- 38) Мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија
- 39) Правила за работа на нафтовод
- 40) Правила за работа на продуктовод
- 41) Уредба за справување со енергетска криза
- 42) Уредба за утврдување на објективни, транспарентни и недискриминаторни критериуми и постапка за доделување на овластување за изградба на директен вод на територијата на Република Северна Македонија
- 43) Уредба за квалитетот на течните горива
- 44) Правила за работа на организиран пазар на електрична енергија
- 45) Правила за размена на податоци помеѓу операторите во регионот потребни за одржување на оперативната безбедност

- 46) Правила за координација и механизми за размена на информации при управување со загушување во електропреносниот систем
- 47) Правила за набавка на електрична енергија и гас за покривање на загубите во системите за пренос и дистрибуција.

Согласно преодната одредба од законот, подзаконските акти предвидени со овој закон, кои се однесуваат на сигурноста во снабдувањето со енергија, подготвеноста за справување со ризици и управување со енергетска криза, статусот и надлежностите на Регулаторната комисија за енергетика, лиценците, изградбата на нови енергетски објекти, пристапот на трети страни и приклучувањето на мрежи, пазарот на електрична енергија и пазарот на гас ќе се донесат во рок од девет месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон. Останатите подзаконски акти треба да се донесат во рок од 18 месеци по донесување на законот.

7.3 Органи на државната управа, државни органи и други органи надлежни за спроведување:

- Влада на Република Северна Македонија,
- Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини
- Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги, и комунален отпад
- Оператор на електропреносен систем - МЕПСО,
- Оператор на електродистрибутивен систем – ЕВН Електродистрибуција,
- Оператор на систем за природен гас – НОМАГАС,
- Оператор на пазар на електрична енергија - МЕМО.

7.4 Активности за обезбедување на ефикасно спроведување на предлогот на закон

Министерството за енергетика во изминатиот период формираше работни групи со цел за подготовка за имплементација на мерките од Реформската Агенда - Планот за раст, чиј правен основ се утврдува со законот за енергетика, како на пример пазарното спојување, и изготвување на методологија за мерење на енергетската сиромаштија. Задачите на овие работни групи се да се предложат решенија кои ќе овозможат меѓудругото во иднина и имплементација на решенијата предложени со овој закон, со рокови онака како што се зададени во Реформската агенда, а најдоцна до крајот на 2027 година.

8. Следење и евалуација

8.1 Начин на следење на спроведувањето

Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини ќе врши надзор над спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон, освен над прописите донесени или одобрени од Регулаторната комисија за енергетика и водни услуги. За оние обврски кои произлегуваат од Договорот за енергетска заедница, Министерството, односно Владата онаму каде е соодветно ќе подготвува извештаи, анализи и истите ќе ги доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

Со овој закон се уредува дека Владата во рок од два месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон и до 1 јануари 2028 година, до Секретаријатот на Енергетската заедница треба да доставува извештаи за неопходноста и сразмерноста на јавните интервенции и за оцена на напредокот кон постигнување на ефективна конкуренција помеѓу снабдувачите и транзицијата кон пазарно засновани цени.

Програмите кои ги предлага Министерството, а ги донесува Владата, ќе бидат проследени со Годишни извештаи за нивното спроведување кои ќе бидат доставувани до Владата.

Донесување на годишните планови за изградба на енергетски објекти исто така се уредува со овој закон, што покрај другото опфаќа и Извештај за реализација на планот од претходната година. Законот ги идентификува и надлежните институции за негово донесување и следење на имплементацијата.

Регулаторната комисија за енергетика и водни услуги ќе врши надзор над спроведувањето на одредбите од овој закон што се однесуваат на работењето на операторите во енергетскиот сектор. За истото веќе постои софтверско решение за кое треба да се преоцени дали и како треба да се надгради.

8.2 Евалуација на ефектите од предлогот на закон и рокови

Со важечкиот Закон за енергетика се воспостави ефективна правна рамка за соработка, меѓусебно известување и координација на активностите на надлежните национални органи со соодветните институции на Енергетската заедница, особено во однос на обврските за известување за сигурноста во снабдувањето, координирано постапување во кризни состојби, известување за наметнување и следење на исполнувањето на обврските за обезбедување на јавна и универзална услуга и координирани активности во врска со функционирањето и развојот на регионалните пазари на енергија. Во сите овие процеси на известувања се врши евалуација на ефектите на примената на законот.

Имајќи предвид дека законот содржи решенија чијашто целосна примена бара исполнување на одредени услови или пак обврските се исполнуваат периодично, се планира Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини да изврши евалуација на ефектите од примената на законот по истекот на 24 месеци од денот на отпочнувањето на примената на овој закон, а по потреба за одредени прашања може да се изврши евалуација и порано и во почести временски интервали. Евалуацијата ќе се врши преку следните показатели на успешност :

- Намалување на прекините во снабдувањето за најмалку 30% и зголемување на транспарентноста преку воведување на дигитални системи за следење и известување во реално време до 2027 година

- До крајот на 2026 година, најмалку 10% од домаќинствата и малите бизниси да стекнат статус на активни потрошувачи преку производство на електрична енергија за сопствени потреби или продажба на вишокот енергија.

- До крајот на 2027 да се формираат најмалку 20 граѓански енергетски заедници кои ќе учествуваат во локалното производство и дистрибуција на обновлива енергија.

Датум: 28.03.2025 година

МИНИСТЕР

Сања Божиновска

Сања Божиновска

Изјава од министерот

Врз основа на резултатите од анализите прикажани во Извештајот за проценка на влијанието на регулативата сметам дека препорачаното решение (опција) претставува најдобар начин за решавање на проблемот и постигнување на очекуваните ефекти на најекономичен начин.

Датум: 28.03.2025

Сања Божиновска
потпис на министерот